

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Helina Voogne

PIIBEL+ JA PIIBLI TEEJUHT KUI
PIIBLI ELLUKAASAMISE VAHENDID

Lõputöö

Juhendaja: Einike Pilli, PhD

Tallinn 2022

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Sõnade arv töös: 6655

Autor: (allkiri)

..... (kuupäev)

SISUKORD

Kasutatud lühendid	3
1. SISSEJUHATUS	4
2. MÕISTE <i>SCRIPTURE ENGAGEMENT</i> TÄHENDUS JA OLULISUS.....	6
2.1 Mõiste <i>Scripture Engagement</i> areng.....	6
2.2 Piibliteksi ellukaasamise defineerimine	8
2.3 <i>Scripture Engagement</i> eesti keeles	9
2.4 Piibliteksti ellukaasamise olukord eri riikides	9
2.5 Piibliteksti ellukaasatuse saavutamine	11
2.6 Piibliteksti ellukaasamise olukord Eestis	13
2.7. Piibli sõnum piibliteksti ellukaasamisest	14
3. VEEBILEHT PIIBLI TEEJUHT, PIIBEL+ ÄPP JA PIIBLITEKSTI ELLUKAASAMINE	15
3.1 Koduleht „Piibli teejuht“	16
3.2 Piibel+ nutirakendus	17
3.2.1 Tulevikuplaanid.....	19
3.2.2 Äpi ohukohad ja puudused.....	20
3.3 Piibel+ ja Piibli ellukaasamine.....	20
4. KOKKUVÕTE	23
5. SUMMARY IN ENGLISH	24
6. KASUTATUD ALLIKAD	25
7. LISAD	27
LISA 1. „Piibli teejuht“ lehekülje kuvatõmmised	27
LISA 2. Piibel+ äpi kuvatõmmised.....	28
LISA 3. Lihtne induktiivne piibliuurimine (Ap 9:19b-31) – kohandatud	29

Kasutatud lühendid

APÜ – Avatud Piibli Ühing
EPS – Eesti Piibliselts
KUS – Kõrgem Usuteaduslik Seminar
P+ – Piibel+ nutirakendus
PE – Piibliteksti ellukaasamine
SE – *Scripture Engagement*
UBS – United Bible Societies

1. SISSEJUHATUS

Käesolev lõputöö on projekt, mille ajendiks on luua materjale, mis muudaksid Piibli lugemise ja uurimise eriti just noortele kristlastele mõjusamaks. Projekti käigus valmisid kaks põhiressurssi – Piibel+ nutirakendus (P+) ja piibliteejuht.ee veebilehekülg. Kuna rakenduse ehk äpi loomine sisaldab lisaks sisuloomele ka erioskusi, on äpi meeskond suurem, ja selle liikmeskonda nimetan rakenduse loomisprotsessi kirjeldavas osas. Kuigi äpp on kasutusvalmis ja soovijaile vabalt kättesaadav, on see veel endiselt arenduses ning uusi võimalusi lisandub pidevalt juurde.

Viimase, rohkem kui kümneaastase tegevuse jooksul eesti kristlasnoortega ja ka juba nooreest välja jäävate kristlastega, nii luterlaste, baptistide kui muude konfessioonide juures, olen märganud, et paljudel puudub arusaam piibliteksti terviklikkusest ja eriti just Vana Testamendi olulisusest tänapäeval. Puudu on teadmised Piibli erinevate osade ajaloolisest ja kultuurilisest kontekstist, Piiblist kui ühtsest tervikust ning kuidas need asjaolud Piibli tõlgendamist mõjutavad. Seetõttu on paljudel kristlastel raske näha, kuidas piibliteksti uurida, mõista ja oma argielus rakendada. Sama on märganud ka piibliseltsid ja muud Piibli levitamise tegelevad organisatsioonid üle maailma ning näevad seetõttu palju vaeva, et Piibel ja seda mõista aitavad materjalid oleksid võimalikult paljudele kättesaadavad. Lisaks on tehtud märkimisväärsed pingutusi, et Piibel ja seda selgitavad materjalid oleksid emakeelsed.

Seetõttu tekkis mul ja samal ajal mitmel teisel idee koostada nutirakendus, mis aitaks täita kompaktse õppepiibli suurust tühimikku eestikeelses piibliiruumis või vähemalt oleks esimeseks märkimisväärses sammuks sellel teekonnal. Piibel+ võib osalt kattuda Eesti Piibliseltsi mobiilirakendusega, siiski pakub loodud äpp laiemat ressurssi kui vaid piibliteksti kättesaadavus. Väga olulist rolli mängivad lisaks heale tõlkele ka Pühakirja lugeja taustateadmised ja kultuuriruum, kirjutatu kontekst, sotsiaalsed olud ja palju muud. Neid aspekte koondatakse enamasti mõiste *Scripture Engagement* (SE) alla, mida eesti keeles võiks tõlkida Piibliteksti ellukaasamiseks. Kuna soovin hinnata, kas loodud materjalid täidavad oma seatud eesmärgi, avan töö teises peatükis nii SE mõistet kui selle kujunemislugu.

Võrreldes eesti keelega, on näiteks inglise keele oskajaile Piibli taustamaterjalide maailm tohutult palju rohkem avatud. Saan seda illustreerida isikliku näite varal. Mul on kodus umbes neliteist erinevat Piiblit, lisaks mõned erinevad Uue Testamendi versioonid. Kaks neist Piiblitest on eestikeelsed, üksteist on inglise keeles (viies eri tõlkes) ja üks soome keeles.

Ingliskeelsetest neli on õppepiiblid („Study Bible“) ja neist viimastest kolme kasutan regulaarselt nii isikliku piiblilugemise kui näiteks piiblitundide ettevalmistamise abimaterjalidena. Eesti keeles on kaks põhilist tõlget, millest viimane ilmus kakskümmend viis aastat tagasi ja tundub tavalugeja vaatepunktist pigem eelmise redaktsioonina kui uue tõlkena. Eesti keeles on küll mitmeid piibliraamatuid kommenteerivaid teoseid (nt Logose/Allika kirjastuse Uue Testamendi raamatute „Sõnaseletus“ sari). Samas õppepiiblit, mis avaks lugejale lühidalt piibliraamatute tausta, iga raamatu eripära ja läbivaid teemasid, seletaks erinevast kultuurist, ajaloost ja keelest tulevaid olulisi nüansse ning aitaks lugejal näha Piibli sõnumit meie tänapäevases ühiskonnas, ei ole eesti keeles veel välja antud ning kahjuks tundub, et seda vähemalt paberkujul ei tule ka. Osaliselt on selle taga eesti keele kasutajate väike arv ja veel väiksem kristlike lugejate arv, ning sellest tulenev kõrge eksemplarihind. Teiselt poolt aga võivad põhjuseks olla iganenud arusaamad piibliteksti levitamisest ja tekstiga kaasas käiva lisamaterjali olulisusest. Viimast neist käsitlen käesoleva töö teise osa lõpus. Samas ei tähenda erinevate piiblitõlgete rohkus kellegi riulil, et Piiblit ka regulaarselt ja süvenenult loetakse. Seda näitavad hästi töö teises osas kirjeldatud uurimuste tulemused.

Töö kolmandas osas kirjeldan eelpool välja toodud probleemi lahendamise käigus valminud piiblrakendust ning sellega kaasas käivat veebilehte „Piibli teejuht“. Lisaks analüüsin äppi Piibli ellukaasamise kriteeriumitest lähtuvalt. Ükski äpp ega lisamaterjal ei garanteeri, et lugeja kohtub tänu nende abile Piiblit lugedes Jumalaga ning saab muudetud, aga kindlasti on need abiks sel teel, et julgustada inimesi Piiblit lugema, mõistma ja laskma selle autoril oma elu mõjutada.

2. MÕISTE *SCRIPTURE ENGAGEMENT* TÄHENDUS JA OLULISUS

Oluline on lahti mõtestada Pühakirja tekstide levitamise ja kasutamise valdkonnas viimasel ajal toimunud arenguid ning praktikaid, mis omakorda loovad konteksti, mille valgel Piibel+ äppi ja veebilehte „Piibli teejuht“ hinnata.

Üldiselt juhtub väga harva, et Piiblit avades on selle tekst lugejale silmapilkselt mõistetav ja paneb lugeja automaatselt Jumalat (sügavamalt) armastama ja oma elu ümber hindama. Kindlasti on selliseid juhtumeid ka olnud, sest Jumala teed on imelised, kuid enamasti nõuab Piiblist loetu mõistmine mõningast pingutust ja tööd tekstiga ning ilma nendeta jääb meie kristlik maailm(avaade) piiratuks.

Seda on mõistnud ka Piiblite tõlkimise ja levitamisega tegelevad organisatsioonid (piibliseltsid, Avatud Piibli Ühingud, teoloogilised ülikoolid jpt) ning viimasel ajal on kirjanduses tugevalt esile kerkinud mõiste *Scripture Engagement* (SE), sünonüümiks on sellele *Bible Engagement*. Eesti keelde võiks mõistet tõlkida kui „Piibliteksti ellukaasamine“ (PE), kuidas ma just sellise tõlkeni jõudsin, selgitan pisut hiljem. Erinevad piibliseltsid ja muud sarnased organisatsioonid on defineerinud piibliteksti ellukaasamist üpris laialt – alates võimalusest lugeda või kuulda Piiblit oma emakeeles kuni elumuutva kohtumiseni Jumalaga läbi Pühakirja. Ning nende kahe vahele jääb kõik muu, mis võimaldab inimestel Piiblist paremini aru saada. See definitsioonide hulk ei ole üksnes lai, vaid ka on ajas läbi teinud pika arenguprotsessi, mida järgnevalt põgusalt kirjeldan.

2.1 Mõiste *Scripture Engagement* areng

Kõige ilmekamalt on SE mõiste tekkimine ja muutumine läbi aja näha piibliseltside tegevuse arenguloos. Lähtun käesolevas ülevaates F. A. J. Macdonaldi doktoritööst, kus ta kirjeldab esimeste piibliseltside tekkelugu ja arengut (Macdonald, 2007, 3-11).

Ülemaailmne piibliseltside liikumine sai alguse aastal 1804, kui rajati British and Foreign Bible Society (Briti ja Välismaa Piibliselts). Algselt oli nende missiooniks aidata kaasa ilma kommentaaride ja märkusteta Piibli levikule. Sedasama printsiipi järgisid ka järgnevate kümnendite jooksul asutatud piibliseltsid erinevais paigus üle maailma. Ilma märkuste ja

kommentaariideta piiblitekstid toetasid nende vaba levikut, et erinevad konfessioonid, poliitikud ja autoriteetid veenduksid, et piibliseltsid ei levita üht konkreetset õpetust.

Macdonald toob välja, et lisaks (kiriku)poliitilistele kaalutlustele võis põhjus olla ka misjonaalne. Piibliseltsid nägid oma rolli pigem piibliteksti levitajadena, õpetus ja teksti seletus jäeti kogudustele, sest nad ei soovinud, et kõrvalised vaidlused õpetuslike nüansside üle võiks saada takistuseks Piibli levimisele. Võib-olla lootsid nad, et lihtsalt Piibli lugemisest ja Püha Vaimu juhatausest on küllalt, et kristlane võiks usus kasvada.

Umbes sada aastat hiljem, 1930ndate lõpuks, olid piibliseltsid jõudnud tõdemuseni, et on tarvilik luua lisamaterjale lugejate aitamiseks, kuna Piibli lugejad omasid üha vähem ja vähem teadmisi Piibli taustaloost ning see oli hakanud Piiblist arusaamist oluliselt mõjutama. 1968. aastal tehti muutus ametlikuks ning varasem „ilma märkuste ja kommentaarideta“ printsiip kadus. Vahepeal (1946) oli rajatud ka piibliseltse ühendav katuseorganisatsioon – United Bible Societies (Ühinenud piibliseltsid, edaspidi UBS).

Järgnevatel aastatel, mil UBS sai üha juurde liikmesteltse üle maailma, hakkas fookus liikuma võimalikult „steriilselt“ piiblitekstilt suunas, mis toetaks enam Piibli elumuutvat mõju selle lugejale. Ilmnes, et tõlkimisest ja levitamisest üksi ei piisa. Aastal 1992 avaldas UBS juhised õppepiiblitele („Guidelines for Study Bibles“), milles märgiti, et lisaks piibliteksti kontekstile peab arvesse võtma ka lugeja konteksti. Alates sellest ajast on ilmunud hulgaliselt erinevaid õppepiibleid ja neile lisaks palju mitmesuguseid algatusi, mis aitavad lugejal piiblitekstiga süvendatult ja interaktiivselt tegeleda. UBS kohendas oma printsiipe veelgi ning alates aastast 2000 on piibliteksti ellukaasatus UBS-i üks põhieesmärke.

See üle kahesaja aasta tagasi alanud protsess on siiani käimas ja paljud piibliseltsid üle maailma otsivad pidevalt viise, kuidas piibliteksti ellukaasamine paremini võiks toimuda. Samal ajal on kahjuks ka piibliseltse, mis on kusagile ajaloo keerdkäikudesse kinni jäänud. Heaks näiteks eesrindlikust piibliseltsist on Singapuri piibliselts, mis tegeleb nõnda paljude erinevate töövaldkondadega, et võiks terve ülejäänud töömahu neid kirjeldades täita. Näiteks on Singapuri piibliseltsil programme lastest kuni eakateni, lisaks on nad ellu kutsunud Ethos Institute for Public Christianity, mis aitab kogudustel mõtestada ja tegeleda kaasaegsete teemadega kristlikust vaatepunktist. Või Norras tegeleb sealne piibliselts noorte seas väga populaarsete ja sisult relevantsete „Bible Project“ videote norra keelde tõlkimise ja animeerimisega.

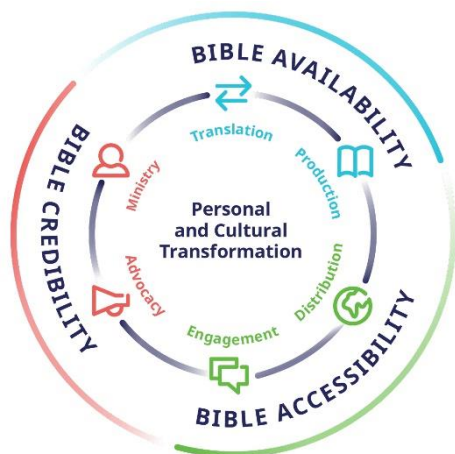
2.2 Piibliteksi ellukaasamise defineerimine

Eelnevalt vaadeldud piibliseltsidele lisaks tegelevad piibliteksti ellukaasamisega (PE) aktiivselt üle maailma erinevad Avatud Piibli Ühingud (Scripture Union), haridusasutused ja parakiriklikud organisatsioonid, kes kõik on lähtuvalt oma praktikatest püüdnud *Scripture Engagement*¹i defineerida.

Scripture Union Canada (Kanada Avatud Piibli Ühing) juht Lawson W. Murray (2017, 12) ütleb, et piibliteksti ellukaasamine on „protsess, mis ühendab meid Piibliga viisil, mis viib tähendusriikaste kohtumisteni Jeesuse Kristusega, selleks et meie elud võiksid olla jätkuvalt muudetud Temas“.

Mariam Varghese (2020), kes on Lausanne'i liikumises „Catalyst for Scripture Engagement“, ütleb, et piibliteksti ellukaasamine on summa erinevatest aspektidest, nagu Piibli tõlkimine, Piibli levitamine, Piiblit lugeda ja mõista aitavad tööriistad ja ressursid, Piibli propageerimine, mis kokkuvõttes viib piiblivaesuse lõpetamiseni ja toob Piibli mõju kõikidesse ühiskonna valdkondadesse. Ta näeb PE-d kui tööriista, mille lõpptulemus on transformatsioon ehk muutumine.

Aastal 2003 defineeris UBS PE-d kui „mõistet, mis keskendub piibliteksti avastatavaks,

Joonis 1: Bible Lifecycle.
United Bible Societies

kättesaadavaks ja relevantseks tegemisele“ (Macdonald 2007, 9). Tänapäevaks on UBS-i kogu töö kirjeldus üks ring, mida nad kutsuvad „Piibli elutsükliks“ („Bible Lifecycle“¹, vt joonis 1) ning mille üks osa on piibliteksti ellukaasamine, samas on PE ka selle ringi tulemus. „Piibli elutsükli“ ringi kaudu püütakse edasi anda holistilist lähenemist Piiblile ja selle levikule. Endiselt on vaja uusi piiblitõlkeid (*translation*) ja fookuses ei ole vaid paberpiiblid, vaid näiteks digitaalsed allikad ja Piiblid erinevate vajadustega sihtrühmadele (*production*) jne. Digivahendid ja uued tõlked aitavad kaasa ka Piibli

laiemale levikule (*distribution*). Ellukaasamine (*engagement*) avaldub erinevates riikides ja piirkondades erinevalt, näiteks Jaapanis kasutatakse Piibli sõnumi avamiseks pop-kultuuri, kontserte ja sotsiaalmeediat, Aafrikas keskendutakse HIVi/AIDS-iga seotud teemadele,

¹ Allikas: <https://unitedbiblesocieties.org/who/> [22.03.2022]

paljudes riikides tegeletakse Piiblil põhineva traumateraapiaga jpm. Piibli propageerimise (*advocacy*) teema on samuti riigiti erinev ning selle eesmärk on näidata, et Piibel on tõepoolest Jumala sõna meie maailma jaoks. UBS rõhutab, et ei saa koguduse tööd ära teha, vaid nende eesmärk on olla partneriteks kogudustele neile Jumala poolt antud ülesande täitmisel. (UBS, 2016). Eelpool mainitud Singapuri piibliselts on selle ringi heaks näiteks.

Kõik definitsioonid ja viisid vaadata piibliteksti ellukaasamist rõhutavad, et PE on midagi enamat kui lihtsalt Piibli avamine ja lugemine. See peaks viima muutusteni inimeste eludes ja läbi nende ka nende kogukondades. Lisaks heale piiblitõlkele lugeja emakeelde ja taustamaterjalidele, mis aitavad ületada ajaloost ja antiikkultuuri eripärast tulenevaid takistusi, on kindlasti oluline Püha Vaimu töö, kristlik kogukond, jüngerlus ja palju muud, mida ma oma töö fookuse tõttu ei käsitle.

2.3 *Scripture Engagement* eesti keeles

Osaliselt tänu oma pikale ajaloole ja erinevatele lähenemistele on *Scripture Engagement* (SE) mõistet keeruline lühidalt määratleda, ja veel raskem on olnud leida sellele head sõna-sõnalist eestikeelset vastet. Ühelt poolt pole eesti keeles sõnale *engagement* sellist väljendit nagu SE kontekstis vajalik oleks. Teiselt poolt on juba fakt, et seda mõistet veel eesti keeles pole, samamoodi kõnekas. Eestis tegeleb SE-ga sisuliselt kõige rohkem Avatud Piibli Ühing (APÜ), kes küll ei ole terminit SE kasutanud. Samas paistab SE nende missioonilausest ikkagi selgelt välja: „APÜ missiooniks on innustada igas eas inimesi Piibli vahendusel igapäevaselt suhtlema Jumalaga; ning mõistma ja rakendama omandatud väärtusi tulemuslikult ja ülesehitavalt oma elus ja ümbruskonnas².“ Gunnar Mägi (2022), kes teenib UBS-is kaasa *Church Relations Manager* ametis, pakkus SE eestikeelseks vasteks „piibliteksti ellukaasamine“. Kuigi selline sõnastus ei anna sajaprotsendiliselt edasi ingliskeelset väljendit, on see mõiste sisuliseks edasiandmiseks täiesti sobiv.

2.4 Piibliteksti ellukaasamise olukord eri riikides

Üheks eelduseks, et Piibel saaks kellegi elu muuta, on Piibli avamine ja lugemine. Vaatan järgnevalt kolme hiljutist uuringut Suurbritannias, Ameerika Ühendriikides ja Eestis, mis rohkemal või vähemal määral uurivad Piibli lugemise sagedust.

² <https://www.avatudpiibel.ee/mis-on-apy>

Aastal 2018 viis brittide piibliselts (Bible Society) koostöös Barna Group'iga läbi uuringu Suurbritannia noorte täiskasvanute seas (vanus 18-35). Tulemustest selgus, et 47% vastanutest ei oma mingit suhet Piibliga, 7% luges seda kord kuus, 13% umbes kord nädalas, 13% mõni kord nädalas ja 9% igapäevaselt. 22% uuringus osalenud isikutest, kes määratlesid end kristlastena, ei omanud mingit suhet Piibliga, lisaks vastas 17 % kristlastest, et nende suhe Piibliga on põgus. Vaadates lähemalt praktiseerivaid ja mittepraktiseerivaid kristlasi, siis praktiseerivatest kristlastest pidas oma suhet Piibliga väga lähedaseks 20%, mittepraktiseerivatest 4%. Minimaalne suhe Piibliga oli praktiseerivatest kristlastest 14%-l vastanutest ja mittepraktiseerivatest kristlastest 22 protsendil. (Bible Society, 2018, 7-8). Piibli lugemise põhjusteks töid praktiseerivad kristlased välja inspiratsiooni leidmise (39%), Jumalale lähemale jõudmise (37%), lohutuse (34%), piiblilugemise meeldivuse (30%) ja sellepärast, et nad on kristlased (30%). 20% otsivad sealt eetilisi/moraalseid juhiseid. Uurijad töid välja, et praktiseerivad kristlased loevad Piiblit enamasti sisemise motivatsiooni tõttu ja mitte seepärast, et see on nende kohus. Nii mulle kui uuringu läbiviijate jaoks oli üllatav Piibliga tegelemise koht – enamasti juhtus see kristlaste puhul kodus (59%).

Ameerika Piibliseltsi (American Bible Society) „State of the Bible. USA 2021“ uuringus vaadati muu hulgas ka piibliteksti ellukaasamise mõju. Piibliteksti ellukaasamist defineeriti järgnevalt: „Järjepidev interaktsioon Piibliga, mis kujundab inimeste valikuid ja muudab nende suhet Jumala ja teistega“ (American Bible Society, 2021, 31). Uuringus vaadeldi Ameerika inimeste Piibli lugemise sagedust, mõju lugeja suhetele Jumala ja teistega ning küsiti Piibli mõju kohta lugeja valikutele ja otsustele. Vastanutest 34% lugesid Piiblit kord nädalas või tihemini, 50% lugesid seda vähem kui kaks korda aastas. Täpsemalt vaadates, 11% lugesid Piiblit igapäevaselt, 5% luges 4-6 korda nädalas, 9% 2-3 korda nädalas ja 9% luges Piiblit kord nädalas. Kokku liigitasid uurijad „Bible Engaged“ (Piiblit ellu kaasavad) gruppi 24% vastanutest. Üldse ei tegelenud Piibliga 39% vastanutest (American Bible Society, 2021, 9). Uuringus leiti, et Piibliga sagedasem tegelemine toetab lugeja lootuse tunde taset (American Bible Society, 2021, 69), enamik praktiseerivatest kristlastest leidis, et nad tunnevad lugedes enamikel kordadel sidet Jumalaga ning Piibel tõstab nende soovi Jumalat paremini tundma õppida (American Bible Society, 2021, 166). Lisaks uuriti veel ka Piibli lugemise ja käitumise seoseid, näiteks andestamine, rahaline lahkus (annetamine) ja mitmed teised faktorid. Kokkuvõtvalt leiti, et Piiblil tõepoolest on mõju inimeste omavahelistele suhetele ja suhtele Jumalaga.

Kahjuks ei vaata Eestis läbiviidav uuring „Elust, usust ja usuelust“ (EUU) Piiblit ja selle mõju nõnda detailselt, aga EUU 2020 tulemustest selgub, et küsitletutest luges Piiblit kord kuus või

harvemini 13,1% vastanutest, kord nädalas lugejaid oli 3,6% ja igapäevaselt luges Piiblit 3,9% vastanutest. Tähelepanuväärne on, et vanusegruppides 20-29 ja 30-39 oli igapäevaseid lugejaid alla 1%. Üldse ei olnud eelmise aasta jooksul Piiblit lugenud 74% vastanutest. Samas küsimusele „Millest võiks Teie arvates kirikus eelkõige rääkida“ leidsid 77% vastanutest, et „pigem võiks“ ja „kindlasti võiks“ seal olla „Piibli kirjakohtade põhjalikumaid seletusi“ (Euu 2020).

Neid kolme uuringut on metodoloogiliste erinevuste tõttu (erinevad eagrupid, valimi esinduslikkus, erinevad uurimisküsimused ja -fookus jne) omavahel keeruline võrrelda, kuid tõin nendes saadud andmed välja näitamaks, et Piibli igapäevane lugemine on igas uuritud riigis pigem vähelevinud. Jooniselt 2 leiab lühikese koondtabeli mainitud kolmest uuringust. Selle põhjal võib järeldada, et kui nõnda vähene osa populatsioonist omab püsivat kokkupuudet Piibliga, siis on suur tõenäosus, et ka kogudustesse satub üha rohkem inimesi, kes ei oma varasemat kokkupuudet Pühakirjaga. Nad vajavad selle mõistmiseks kõikvõimalikke erinevaid abimeetodeid, alates põhjalikumast piibliseletusest jumalateenistustel kuni Piibli vajalikkust, tausta ja uurimismeetodeid õpetavate materjalideni.

	Britid vanuses 18-35	Ameeriklased	Eestlased
Üldse ei loe Piiblit	47%	39%	74%
Loevad Piiblit igapäevaselt	9%	11%	3.9%

Joonis 2: Piibli lugemise sagedus erinevate uuringute põhjal

Töö alguses viitasin, et inglise keeles on olemas suurel hulgal erinevaid piiblitõlkeid ja õppepiibleid, siiski, nagu ka vaadeldud uuringutest lähtub, ei tähenda see, et inimesed (sh praktiseerivad kristlased) automaatselt aktiivselt Piibli ellukaasamisega tegeleksid. Sama murega on tegelenud paljud *Scripture Engagement*’iga tegelevad teoloogid, ning nad on muu hulgas pakkunud välja erinevaid mudeleid efektiivse piibliteksti ellukaasamise saavutamiseks.

2.5 Piibliteksti ellukaasatuse saavutamine

Üks mudel piibliteksti ellukaasamise saavutamiseks ja selle hindamiseks on T. W. Dye (2009, 91) „Kaheksa tingimust Piibli ellukaasamiseks“ (“Eight Conditions of Scripture Engagement”). Dye väidab, et järgmiste tingimuste täitmisel on Piibli ellukaasamine tõenäoline:

1. Asjakohane keel, dialekt ja ortograafia – Piibel on välja antud keeles ja tähestikus, mida kohalik rahvas kasutab.

2. Asjakohane tõlge – olulised on tõlke stiil, tõlkimismeeskonna maine, tõlke täpsus, korrektne sõnakasutus.

3. Erinevad Pühakirja vormid on kättesaadavad – vormid tähendavad, et vastavalt kogukonna vajadusele saavad inimesed Piiblit kas lugeda, kuulda, näha dramatiseerituna (näiteks juhul, kui paljud kogukonnast ei oska/ei saa lugeda) jms.

4. Lugeja taustateadmised – Piiblist arusaamiseks ja lugemishuvi hoidmiseks on vaja teadmisi Piibli kultuurilise ja ajaloolise tausta kohta. Ilma taustateadmisteta võib Piibel ka osa oma usaldusväärsusest kaotada, kuna seal kirjeldatakse lugejale kultuuriliselt sobimatuid asju.

5. Kättesaadavus – inimesed peavad olema teadlikud, et piiblitõlked on olemas, need on saadaval ning sobiva hinnaga.

6. Kogukonnaliikmete vaimulik igatsus – lugeja tajub kristlust ja Piiblit vajaliku ning asjakohasena. Kui inimesed näevad, et Piibel on võimeline kõnetama nende igapäevasituatsioone ja vajadusi, tõstab see ka igatsust Piibli lugemise vastu.

7. Vabadus pühenduda kristlikule usule – rolli mängib perekonna või kogukonna meelepaha, tagakius poliitilisel tasandil jms. Probleemiks on siin ka nominalism või vaimsed praktikad, mida kristlusega samaaegselt praktiseeritakse.

8. Partnerlus tõlkijate ja teiste huvirühmade vahel – huvi piiblitõlget levitada peab olema lisaks tõlkivale organisatsioonile ka kohalikel usujuhtidel, kes omakorda peavad nägema, et tõlge vastab nende koguduste vajadustele. Palju aitab kaasa, kui kohalikud on tõlkeprotsessi kaasa haaratud.

Dye' toodud tingimused on üks võimalik viis, kuidas Piibli ellukaasamist toetada. Veidi erinevalt on teemale lähenenud kunagine Scripture Union International Bible Ministries koordinaator Dr. Pauline Hoggarth, kes märgib oma raamatus „The Seed and the Soil“, et piibliteksti ellukaasamisel on kaks väga olulist komponenti – seeme (piiblitekst) ja muld (lugeja). Hoggarth kasutab illustreerimiseks Jeesuse tähendamissõna külvajast (Mk 4) ja erinevast pinnasest, kuhu seeme langes. Sissetallatud teerada tähistab seda, et me arvame end juba kõike teadvat, seemet nokkivad linnud viitavad hingevaenlasele, kes sõnumist mõned olulised aspektid ära näppab ja selle kaudu sõnumi tähendust muudab. Kivine pinnas, kus on vaid natuke mulda, tähistab selektiivset Piibli lugemist, kus keskendutakse vaid positiivsele, näiteks töotustele. Ohakad on meis olevad kultuuri ja varasemate kogemuste poolt vormitud baasuskumused, mis lämmatavad Sõna mõju, või on Sõna jagatud viisil, mis ei esita kuulaja kultuurilistele ja elulistele kogemustele väljakutset. (Hoggarth 2011, 15-22).

Seega on väga oluline pöörata tähelepanu ka pinnasele (mullale) ning viisile, kuidas me Sõna edasi anname. Hoggarthi „mullateema“ jäi mulle silma ka seetõttu, et kui Dye' tingimused keskenduvad rohkem Piibli tõlkimisele keeltesse, kus seda veel ei ole, siis Hoggarth keskendub rohkem kristlastele ja takistustele, mis neil on Piibliga kokkupuutel. Ida Glaser (2005, 24) lisab, et kohtumises Jumala sõnaga ei ole võimalik alustada Piiblist, vaid me alustame kõigepealt sellest, kes me oleme. Muutus on järkjärguline ja algab sellest, kes me oleme juba enne, kui esimest korda Piibli avame. Meil tuleb teadvustada, et piibliteksti ellukaasamisel peame pidevalt tegelema ka iseenda kui pinnasega, sest ka meis võib olla kinnitallatud radu, liiga õhukese mullakihiga alasid ja isegi ohakaid. Hoggarthi kohaselt aitab kõige paremini neid pimealasid valgustada Piibli uurimine koos kogukonnaga, kes esitab väljakutseid meie eelarvamustele (2011, 34).

2.6 Piibliteksti ellukaasamise olukord Eestis

Eesti keeles on olemas piiblitõlge aastast 1997, mida kasutatakse siiani, samuti on Eesti Piibliselts loonud rakenduse, mis sisaldab nii selle kui eelneva tõlke (1968. a) tekste. Nagu eelpool juba kirjeldatud, on puudu lihtsatest, Piibli taustamaailma avavatest selgitavatest materjalidest, mille üheks vormiks on õppepiibel. Üheks võimalikuks põhjuseks võib olla kinnihoidmine piibliseltside algsusaegadest pärinevast põhimõttest levitada piibliteksti ilma märkuste ja kommentaarideta.

Eesti Piibliseltsi (EPS) põhikirjas on ka tänasel päeval lause, et "Eesti Piibliselts ... on konfessioonidevaheline mittetulundusühing, mille eesmärk on doktrinaalsete kommentaarideta Pühakirja võimalikult laiem levitamine..." (EPS, 2008). Kas võib juhtuda, et mingite asjaolude tõttu on viimase rohkem kui viiekümne aasta jooksul Pühakirja levitamise kõrval vajalike taustamaterjalide jms loomise vajalikkus Eesti Piibliseltsil kahe silma vahele jäänud? Vaadates EPS-i tegevust viimastel aastatel, võib märgata tendentsi, et enim tegeletakse Piibli autoriteedi otsimisega minevikust. Ja tõepoolest, paljud eesti keele ja kultuuri ajalooga kokku puutunud inimesed võivad kinnitada, et eestikeelne Piibel on mõjutanud nii meie keelt kui identiteeti. Siiski tuleb lisaks sellele tähelepanu pöörata ka sõnumile, mida Pühakirjal on öelda meie tänase kultuuri, keele ja identiteedi kohta. Walter Brueggemann (2005, 3) on tabavalt öelnud, et "iga põlvkond usklikke ja õpetlasi peab vastama Pühakirja autoriteedi küsimuse oma konkreetsele vormile, sest küsimus püstitatakse erinevate kogukondade jaoks erinevates intellektuaalsetes ja kultuurilistes tingimustes erinevalt". Vaid ajalukku vaadates leiame me vastuse Pühakirja olulisusest meie esivanematele. Selleks, et aidata kaasaegsel Eesti lugejal mõtestada Piibli teksti

ja enda ümber toimuvat selle valgel, on tarvis tegeleda nii piibliteksti kui lugeja endaga just siin ja praegu.

2.7. Piibli sõnum piibliteksti ellukaasamisest

Piibliteksti ellukaasamise mõtet väljendab ka Piibel ise. Kahjuks ei võimalda antud töö maht teemasse sügavamalt süveneda, kui vaid tuua mõned näited ja mu enda tähelepanekud.

See, et Jeesus hurjutas kirjatundjaid, et nood uurivad pühi kirju, ei tähenda, et ta Piibli uurimist hukka mõistis. Jh 5:39-40 ütleb Jeesus kirjatundjatele: „Te uurite pühi kirju, sest te arvate nendest saavat igavese elu – ja just need on, mis tunnistavad minust. Aga te ei taha tulla minu juurde, et saada elu.“ Kas võib olla, et Jeesus räägib siin just *Scripture Engagement*-ist? Üks asi on Piiblit lugeda selleks, et saada teadmisi või leida selle kaudu Jumala heakskiitu, aga lugeda ja uurida Piiblit selleks, et kohtuda elava ja Elu andva Jumalaga, on midagi muud.

Piibli mõistmise olulisust ilmestab veel näiteks Filippuse ja Etioopia kojaüleva kohtumine, mida on kirjeldatud Apostlite tegude 8. peatükis. Esimene asi, mida Filippus etiooplaselt küsis, oli: „Kas sa ka aru saad, mida sa loed?“ (Ap 8:30). Või näiteks Luuka evangeeliumi 24. peatükist leiame Emmause tee loo, kus kaks Jeesuse järgijat vajasisid paremat arusaama Vanast Testamendist, et mõista Jeesuse kohta käivat. Ja isegi, kui nad päris kohe ikkagi ei mõistnud kuuldu olulisust, siis võisid nad ometigi tõdeda, et „[eks] meie süda põlenud meie sees, kui ta teel meiega rääkis ja meile kirju selgitas?“ (Lk 24:32). Psalmi lugedes võiks erilist tähelepanu pöörata Ps 119-le, mis on kui ood Pühakirjale, ja sellele, mida see psalmisti jaoks tähendas ning kuidas see tema elu muutnud oli. Nii Jeesus kui Vana Testament rõhutavad, et Piiblist arusaamine on usu üks põhinõuetest (Dye, 2009, 89). „Sest see ei ole tühine sõna, mis teile korda ei lähe, vaid see on teie elu“ (5Ms 32:47).

Piiblist loetu mõistmine ja ellurakendamine ei toimu enamasti automaatselt, vaid nõuab pingutust nii lugejalt kui Piibli levikuga tegelevatelt organisatsioonidelt. Kui algselt loodeti, et puhtast piiblitekstist on lugejale küllalt, siis aja jooksul jõuti tõdemuseni, et siiski on vaja lugejat aidata, ning hakati keskenduma piibliteksti ellukaasamisele. Head piiblitõlked ja lisamaterjalid ei too aga iseenesest muutusi ning selleks on veel mitmeid tegureid. Lähemalt vaadeldud Dye' kaheksa kriteeriumit aitavad hiljem hinnata ka P+ äppi piibliteksti ellukaasamise seisukohalt.

3. VEEBILEHT PIIBLI TEEJUHT, PIIBEL+ ÄPP JA PIIBLITEKSTI ELLUKAASAMINE

Eelnevalt on käsitletud piibliteksti ellukaasamist, mis nõuab teadlikku lähenemist ning nii lugejaga kui teksti endaga mõtestatud tegelemist. Erinevaid piiblitunde läbi viies olen tundnud tugevat puudust materjalidest, mis sel teel abiks võiksid olla. Olles siiski juba mitu aastat tagasi mõistnud, et paberkujul õppepiiblit eesti keeles tulemas ei ole, hakkasin unistama, et selle tühimiku võiks potentsiaalselt täita piibliäpp. Loomulikult on sarnaselt Piibli paberkujul väljaandmisele ka nutirakenduse loomisega seotud suured kulud, samas puuduvad trükkimiseks vajalike ettevalmistuste ja trükkimise kulud. Samuti annab äpp paindlikkuse lisada materjale aja jooksul juurde.

Kaalusime Liidu Noorsootöö Keskuse meeskonnaga korra juba olemas oleva Life Church'i poolt loodud rakenduse *YouVersion* kasutamist. Sellisel juhul oleks saanud sinna lisada juurde eestikeelseid lisamaterjale, kuid kahjuks selgus, et *YouVersion*'is kasutusel olev eestikeelne piiblitõlge ei ole täielik (seal on vaid Esimene Moosese raamat ja Uus Testament) ning antud tõlke allikat ei ole *YouVersion*'i vastavast infost ega mujalt olnud võimalik kindlaks teha. Kindlasti ei ole tegemist Eesti Piibliseltsi 1997. aasta ega ka 1968. a tõlkega. Lisaks on sealse teksti kvaliteet kõikuv ning osades kohtades ka teoloogilisi kahtlusi tekitav³. Seetõttu tuli juba olemasoleva rakenduse kasutamise mõte kõrvale heita ning hakata otsima muid lahendusi.

Kuidas kõik täpselt juhtus, ei ole mõtet lugeja säästmiseks detailselt kirjeldada. Aga ühe jada Jumala poolt orkestreeritud „kokkusattumuste“ tulemusel said mitu aastat peale piibliäpi idee tekkimist 2019. aasta alguses KUS-i algatusel Eesti Piibliseltsi kontoris kokku hulk sama unistusega inimesi. Põhiliselt erinevatest EKB liidu kogudustest, kellest enamik on seotud ka Avatud Piibli Ühingu tööga. Hiljem moodustus neist meeskond, kuhu lisaks siinkirjutajale kuuluvad Maria Põldaru (projektijuht), Mari Vahermägi, Leevi Põldaru, Mattias Põldaru. Kaasa on aidanud ka Rando Tomingas, Anthony Jessop ning mitmed teised nii nõu kui julgustuse jagajad. Üldisemalt võttes on Piibel+ Kõrgema Usuteadusliku Seminari, Avatud Piibli Ühingu ja Eesti Piibliseltsi koostööprojekt. Oleme väga tänulikud, et EPS andis meile loa kasutada äpis nii 1997. kui 1968. aasta tõlgete tekste. Lisaks kuulub suur tänu kõikidele rahalistele

³ Miks selline tõlge *YouVersion* äpis on ja mitte 1997. aasta tõlge, on omaette teema, millele vastuse leidmiseks soovitan huvitatuil teha päring Eesti Piibliseltsile kui 1997. aasta tõlke õiguste omanikule.

panustajatele, ilma nende abita ei oleks olnud sellist ressursimahukat projekti võimalik ette võtta.

Alguses kaalusime ka mõtet, et mitte teha „päris äpp“ vaid mobiilis hästi kuvatav veebileht, mis näeks välja nagu äpp, kuna lisaks sisu uuendamisele eeldab äpp pidevat tehnilist uuendamist, vigadega tegelemist, Androidi ja iOS-i uuenduste ja uute versioonidega kaasaskäimist ning muid eriteadmisi ja palju aega nõudvaid tegevusi. Lõpuks otsustasime siiski nutirakenduse kasuks, kuna see võimaldab ilma internetiühendusest kasutust ning on telefonis ja tahvelarvutites kasutajasõbralikum. Ka veebilehe idee jäi alles, aga mitte äpi alternatiivina, vaid lisavõimalusena äpile, eriti selle algusaegadel, kui kõik tehnilised lahendused ei ole veel valmis.

3.1 Koduleht „Piibli teejuht“

Kodulehe „Piibli teejuht“ (www.piibliteejuht.ee, vt kuvatõmmiseid lisa 1) eesmärk on toetada lugejat Piibli lugude lahtimõtestamisel. Leheküljele on koondatud erinevaid materjale, mis aitavad mõista piiblitekstide kultuurilist ja ajaloolist tausta, lugemisplaane ja erinevaid meetodeid Piibli iseseisvaks ja grupis uurimiseks. „Piibli teejuht“ eesmärk ei ole Piiblit lahti seletada, vaid aidata lugejal ise Piibli tekstiga mõtestatult tegeleda ning õpitut ellu rakendada. Selleks on leheküljel lühikene ülevaade Piibli olemusest, Piibli lugemisplaanid, erinevad meetodid Piibli uurimiseks (neid on võimalik ka kergesti näiteks kodugrupis kasutamiseks PDF-formaadis alla laadida) ja „Bible Project“i eestikeelsete subtiitritega videod Piibli kirjandusliku ja kultuurilise konteksti ning teemade kohta. Samuti on lehel, nagu äpiski, piibliraamatute sissejuhatused (hetkel terve UT ja mõned üksikud VT raamatud, ülejäänud lisanduvad aja jooksul). Leheküljel on ka P+ äppi kirjeldav ja allalaadimise linke sisaldav viide. Lisaks saab lehelt alla laadida varasema projekti raames valminud „Piibli teejuht“ voldikut, mis sisaldab muu hulgas Vana Testamendi ülevaadet, Piibli ajajoont, temaatilisi Psalme, teemasid, nagu „Kes on Jeesus?“, „Mis juhtus Ristil?“, „Jumal on...“, „Mida lugeda, kui ...“ jpm. Voldik on justkui väike, vaid 2 A4 lehekülge, samas sisaldab see tavapärasesse fonti ja suurusesse ümber panduna umbes 22 lehekülge erinevaid materjale. Lehelt leiab viite ka Kõrgema Usueadusliku Seminari erinevatele väikegrupi materjalidele ja Ahti Kaera poolt loodud lehele piibliseletus.ee. Head materjalid on jagamiseks ja hea meel on näha, et Eestis on võimalik erinevate konfessioonide vahel viljakat koostööd teha.

Veebilehekülg on minu enda poolt loodud ja hakkasin sellega tegema juba äpi-protsessi päris alguses. Olen lehe Wordpressi abil üles ehitanud, töötanud kujundusega ja enamusega sisust.

Piibliraamatute sissejuhatused oleme kirjutanud Mari Vahermägiga kahe peale. Kasutasin sissejuhatuste koostamise allikatena järgnevaid teoseid:

Fee, G. D., Stuart, D. *How to Read the Bible Book by Book*. Zondervan, Grand Rapids, Michigan, USA, 2002.

Mackie, T. *Read Scripture. Illustrated Summaries of Biblical Books*. The Bible Project, Portland, Oregon, USA, 2017.

NIV Cultural Backgrounds Study Bible. Zondervan, Grand Rapids, Michigan, USA, 2016.

Zondervan NIV Study Bible. Zondervan, Grand Rapids, Michigan, USA, 2002.

Bible Project'i videote tõlked on samuti valminud ühe varasema projekti raames. Valisime just need videoseeriad, kuna nendes on illustratsioonides kõige vähem kirjalikku teksti ning seetõttu on sisu võimalik ka subtiitrite abil jälgida. Minu roll selles projektis oli tõlgetele viimase lihvi andmine, enamuse tõlgetest tegi EELK liige Ahti Kaera.

Lehel olevatest Piibli uurimise materjalidest valdav osa on aja jooksul praktika käigus kogunenud ja olen enamust neist erinevates piiblikoolides noortega piiblitundide raames kasutanud ning osalejatelt palju positiivset tagasisidet saanud. Tihti on jäänud mulje, et ise (ja koos rühmaga) Piibli uurimine ei ole noortele väga tuttav ja ollakse rohkem harjunud piiblitundidega, kus tunni läbiviija põhiliselt seletab teksti sisu ja tähendust. Piiblitunde läbi viies püüan kõigepealt noori inspireerida Piiblit ise uurima ning tutvustan ka konteksti olulisust. Seejärel annan uuritava kirjakoha/lõigu/raamatu tausta (või lasen neil seda endil Piibel+ äpist lugeda) ning seejärel jätan neile aega üheskoos materjali läbitöötamiseks. Huvitav on kuulata arutelusid, mis piibliteksti koos uurides tekivad. Näiteks viimases Kõrgema Usuteadusliku Seminari (KUS) piiblikoolis osalejad tõid välja, et nad õppisid nõnda koos väga palju, sest lisaks Piibli tekstile oli õppida ka üksteiselt.

3.2 Piibel+ nutirakendus

Piibel+ (P+) on nutirakendus, mis aitab Piiblit paremini ellu kaasata, ning selle taga olevast meeskonnast tegeleb programmeerimisega Leevi Põldaru koos Mattias Põldaru toetuse ja nõuannetega. Otsingu programmeerimisel on suureks abiks olnud Joonatan Jakobson. Minu roll on olnud muu hulgas protsessi käimalükkamine, äpi loomeprotsessis aktiivne panustamine, rahastuse leidmine.

Alguses kulus pikalt aega, et saada paika äpi tehniline pool – millises programmeerimiskeeles seda teha? Mida see peaks sisaldama? Kas me peame tegema kaks äppi – ühe Androidile, teise iOS-ile, kust leida programmeerijaid jne. Seetõttu võttis töö käima saamine planeeritust kauem aega. Murrang saabus, kui 2020 lõpus leidsime Flutteri, mis on vabavaraline ja avatud lähtekoodiga *Google*'i poolt loodud raamistik erinevates platvormides töötavate äppide loomiseks⁴ – selles loodud nutirakendused töötavad nii Androidis kui iOS-is. Meeskonnaliige Leevi Põldaru oli valmis programmeerimise enda peale võtma ning 5. juunil 2021 said esimesed avalikud beetatestijad äpi endale juba alla laadida. Loodud koodi hea struktuur võimaldab hiljem äppi kerge vaevaga kohandada mõnele teisele keelele.

Elektrooniliste võimaluste maailm võib tunduda lõputu ja sama väljakutsega seisime silmitsi ka äpi sisu planeerides. Otsustasime siiski üsna varakult, et püüame rakenduse sisu ja lisamaterjalid hoida võimalikult lihtsana, kuna erinevate kasutajate kogemus näitab, et mida rohkem on äpis igasugu erinevaid tööriistu, seda keerulisem on äppi kasutada ja seda vähem neid asju kasutatakse. Oleks äpi sihtrühmaks piibliuurijad, läheneksime selle võimalustele kindlasti teisiti.

Hetkel on P+ äpis olemas Piibli 1997. ja 1968. aasta tõlked, nendest viimase saab panna lugemisele paralleelselt alla ressursside sahtlisse jooksma (vt kuvatõmmiseid lisast 2). Väga praktiliseks on osutunud paralleelviidete tekstiga koos „jooksmise“ osa. Vajutades avanenud paralleelviitele on võimalik avanenut kontekstis lugeda, seejuures mugavalt navigeerides. Lisaks jooksevad tekstiga paralleelselt ressursside sahtlis veel alapealkirjad ja ajajoon. Märkuste osa on väljatöötamisel. Ressursside sahtel on võimalik ka ära peita ja keskenduda vaid konkreetse piibliteksti lugemisele. Seadetest on võimalik ka eemaldada alapealkirjad, salmi numbrid ja sissejuhatused. See võiks lugejale päris uue kogemusena anda võimalusena lugeda teksti tervikuna, rohkem nii, nagu see algselt mõeldud oli. Üks väga olulisi tööriistu on iga piibliraamatu sissejuhatus. Hetkel on kõik olemas Uue Testamendi raamatutel, Vana Testament on veel töös. Samuti on võimalik kuulata Uut Testamenti. Kahjuks Vana Testamendi kohta Eesti Piibliseltsil kvaliteetset salvestust ei ole. Loodame tulevikus selle loomisel abiks olla. Endale sobival kellaajal saab tellida päevasalmi, mis telefoni teavitusele vajutades ilmub äpis mitte isoleerituna, vaid ülejäänud teksti kontekstis. P+ sisaldab veel lugemisplaanide Piibli 1, 2, 3 või 4 aastaga läbilugemiseks.

Testimisel on otsing, mis loodetavasti saab avalikuks lõputöö kaitsmiseks. Eesti keel oma rohkete käänetega esitab otsingumootoritele paraja väljakutse, seetõttu oleme hea otsingu

⁴ <https://flutter.dev/>

väljaarendamisele palju tähelepanu pööranud. Arendamisel on ka videote lisamise võimalus. Kui see on valmis, liidame äppi juba tõlgitud *Bible Project* videod ning hindame, milliseid videosid oleks kõige kasulikum juurde tõlkida.

Piibel+ on juba leidnud head vastuvõttu ja olen kuulnud, et seda kasutavad nii noored kui vanad. Esimese juuni 2022 seisuga on äpil pisut üle tuhande allalaadimise. Hiljuti avanes mul võimalus äppi ka õppetegevuses rakendada, kui viisin läbi piiblitunni Liidu Noorsootöö Keskuse poolt läbiviidavas PP misjonikoolis, kus andsin noortele väikese ülevaate Apostlite tegude raamatust ja seejärel lugemiseks teksti Ap 9:19b-31. Järgmiseks tuli noortel läbi lugeda äpis olev sissejuhatus ning vastata piibliteejuht.ee lehel leiduvas materjalis „Lihtne induktiivne piibliuurimine“ esitatud küsimustele, mida pisut kohandasin (vt Lisa 3). Üks ülesanne selle meetodi kohaselt on paralleelkirjakohtade uurimine. Kuulates pealt noorte seas tekkinud arutelusid, ning hiljem saadud tagasiside põhjal, olid paralleelkirjakohad väga suureks abiks teksti sisu avamisel ja mõistmisel.

3.2.1 Tulevikuplaanid

Lisaks juba arenduses olevatele võimalustele on tulevikus plaanis äppi lisada teksti allajoonimise ja märkmete tegemise võimalus. Sooviksime integreerida rakendusse ka „Suure piiblileksikoni“, või vähemalt osa sellest. Näiteks, kui lugeja ei tea, mida tähendab „leviit“, saab ta sõnale vajutada ning avaneb seletav aken leksikoni tekstiga. Kahjuks on selle ressursi lisamisel saanud takistuseks erinevad meist mittesõltuvad autoriõiguste ja finantsidega seotud teemad. Meeskonnaga otsustasime, et P+ ja selle kõik osad jäävad alaliseks tasuta. Selle põhjuseks on ühelt poolt soov, et loodud materjalid oleksid kättesaadavad kõigile, kellel on vastav seade. Teiselt poolt, niipea kui hakkame korjama inimestelt raha, hakkame koguma ka nende isikuandmeid ja muud tundlikku infot, mis omakorda toob kaasa mitmeid erinevaid nõudeid ja programmeerimisvajadusi, millele me parema meelega oma ressursi ei kulutaks.

2022. aasta suve ja sügise jooksul olen läbi viimas projekti, mille raames loome lühikesed Piiblit läbivat joont ja ajaloolist ning kultuurilist konteksti avavad videod teemadel „Piibli tekkelugu“, „Kas ja miks saame Piiblit usaldada?“, „Kellele on Piibel kirjutatud ja miks on ajalooline kontekst Piibli tõlgendamisel oluline?“, „Kuidas Piiblit (eriti Vana Testamenti) tõlgendada, kas peaksime võtma kõike sõna-sõnalt?“, „Kuidas lugeda erinevaid kirjandusvorme Piiblis?“, „Miks on evangeeliumid omavahel nii erinevad?“, „Uue Testamendi kirjade kontekst ja tõlgendamise eripärad“, „Mida me saame ja ei saa välja lugeda apokalüptilisest kirjandusest?“.

Antud videod ilmuvad kõigepealt veebilehele „Piibli teejuht“ ja hiljem ka äppi, mis omakorda toob juurde olulise dimensiooni piibliteksti tausta mõistmisse.

3.2.2 Äpi ohukohad ja puudused

Kuigi nutirakendus on heaks võimaluseks ressursside kiiremaks väljaandmiseks, ei ole see ilma ohukohtade ja puudusteta. Eespool juba tsiteeritud Ameerika Piibliseltsi läbiviidud uurimuses tõid noored välja, et nad veedavad liiga palju aega oma nutiseadmetes (American Bible Society, 2021, 119), mõneti suurendame oma äpiga seda ekraaniaega veelgi. Nii mainitud kui mitmetest teistest uuringutest on välja tulnud, et noored tegelikult siiski eelistavad paberpiiblit elektroonilisele, vastavalt 47%, vs 28% (Bible Society, 2018, 18). Seetõttu oleks paberpiibel parem kui elektrooniline. Üksinda digimaailmas Piibli uurimine võib soodustada ka individualistlikku usuharjumust ja seda peab teadlikult tähele panema. See asjaolu on ka põhjuseks, miks eelistan piiblitundide läbiviimisel rühmatööd, et osalejad saaksid kogemuse üheskoos Piibli uurimisest. Lisaks ei suuda ükski nutirakendus ega materjal kõike ära seletada, seetõttu on Piibli uurimine kas grupi või üks-ühele mentorluse/jüngerluse kontekstis kindlasti parem variant, kui seda kogu aeg üksi teha. Samas, kui meil Eestis on valik kas digitaalne õppepiibel või ei ole üldse õppepiiblit, langeb valik ikkagi esimesele.

3.3 Piibel+ ja Piibli ellukaasamine

Valminud äpp on end juba tõestanud kasuliku abivahendina. Hindamaks, kas see ka piibliteksti ellukaasatuse kriteeriumitele vastab, hindan loodud äppi põgusalt eelpool kirjeldatud Dye' tingimuste valgelt.

1.-2 Asjakohane keel, dialekt ja ortograafia ning tõlge.

Äpis olev piiblitekst on suhteliselt kaasaegses eesti keeles, siiski esineb keerulisi piiblimõisteid ja vananenud väljendeid. Kuna uue piiblitõlke ilmumiseni on veel parasjagu aega, oleme selle väljakutse ületamiseks alustanud seletavate akende ja märkuste osa loomist. Loodetavasti saab ka tulevikus lisanduvast leksikonist abi. Rahvusvaheline piibliselts Biblica on hiljuti tõlkinud eesti keelde *New International Version* 'i Uue Testamendi osa. Kaalume, kas paluda Biblicalt luba lisada ka nende tõlge P+ äppi. See annaks võimaluse näha mõnd raskemini mõistetavat kirjakohta alternatiivses tõlkes, samas tekitab iga erinev tõlge küsimusi juurde.

3. Erinevad Pühakirja vormid on kättesaadavad.

Elektrooniline versioon Piiblist peaks olema Eestis üsna kättesaadav. Viis aastat tagasi läbiviidud uuring leidis, et 92% eestlastest kasutavad internetti ja 97% 16-24-aastastest eestlastest kasutavad internetti läbi oma telefoni. Need numbrid tõenäoliselt ei ole madalamaks läinud, seetõttu ei tohiks elektrooniline vahend olla pea kellelegi Eestis kättesaamatu. Kes äppi ei kasuta, saab kasutada veebilehel olevaid materjale. Kahjuks ei ole me peale Uue Testamendi kuulamisvõimaluse ei äpis ega ka veebilehel mõelnud erivajadustega inimestele (nt kurdid, pimedad, nägemiseks kõrget kontrastsust vajavad inimesed jne).

4. Lugeja taustateadmised.

Nii äpi kui veebilehe üheks suureks eesmärgiks on lugejale Piibli uurimiseks vajalike taustateadmiste andmine. Nii olemasolevad kui lisanduvad materjalid on selleks kindlasti suureks abiks. Samas peab tähele panema, et mitte kõik inimesed ei õpi ühtemoodi ning mitte kõigile ei meeldi „kuiv info“ ja induktiivne piibliõpe. Seetõttu peab meeles pidama, et materjalid inspireeriks ka loomingulisemaid inimesi.

5. Kättesaadavus.

Nagu mainitud, on interneti ja nutiseadmete kasutus Eestis kõrgel tasemel ja oleme otsustanud hoida kõik materjalid kasutajale tasuta kättesaadavatena. Piibel+ äpp on kergesti kättesaadav mitte ainult Eestis, vaid kasutajatele üle terve maailma.

6. Kogukonnaliikmete vaimne igatsus/nälg.

Seda aspekti on ilma põhjaliku uuringuta keeruline mõõta, aga minu lootus on, et kristlaste vaimne igatsus ja nälg suurenevad, kui nad kogevad, et Piiblist on võimalik aru saada ja et Piibel kõneleb ka tänapäeval ja nende eludes. Tulevikus võiksime äpi meeskonnaga näiteks luua tunnistusvideoid sellest, kuidas Piibel on muutnud üksikisikuid ja kogukondi. Eestlased on üldiselt avatud vaimsete teemade suhtes. Kuidas aga sellele vastata Piibliga, on väljakutse mitte meile, vaid äppi kasutavatele kristlastele ja kristlikele kogukondadele ning kogudustele.

7. Vabadus pühenduda kristlikule usule.

Kehtiv usuvabadus võimaldab infot Piibel+ rakenduse kohta levitada, sh kasutada reklaami avalikus ruumis, veebireklaami, sotsiaalmeediat jms. Seega, usuvabadus ei ole Eestis suureks probleemiks, isegi kui kristlasnoored tihti tunnistavad, et olla ainuke kristlane oma klassis/koolis ei ole just kerge. Pigem tundub, et eestlane on üpris usklik, kuigi ta on seda väga pragmaatiliselt – ühelt poolt võib ta paluda kirikuõpetajal mingi hoone sisse õnnistada, samas

riputab ta ukse kohale igaks-juhuks veel kaitsva amuleti. Kuidas aidata inimestel aru saada, et Piibel nõuab neilt täielikku pühendumist ja ebajumalate kõrvalejätmist, võib-olla keerukas. Samas jällegi on see rohkem usukogukonna ja jüngerluse teema.

8. Partnerlus tõlkijate ja teiste huvirühmade vahel.

Nagu juba mainitud, on Piibel+ äpp koostööprojekt mitme erineva organisatsiooni vahel. Head suhted on Eesti ja siinse kristliku ringkonna väiksust arvestades väga olulised. Mõnikord on see suureks võimaluseks midagi kiiresti ära teha, teinekord sunnib see mõnel teemal vaikima ja kannatlikult palves ootama asjaolude muutust. Finantsilise poole pealt on äpi valmimist toetanud Tammer OÜ, Kõrgem Usuteaduslik Seminar, Eesti EKB Liit, Eesti Kirikute Nõukogu ja hulk eraannetajaid. Paljud inimesed on annetanud oma oskusi ja aega. Meile laekunud tagasiside põhjal on äpi ja veebilehe kasutajate hulgas nii baptiste, luterlasi, nelipühilasi kui ka teiste kirikute liikmeid. Me tunneme vastutust kõikide nende kasutajate ja toetavate organisatsioonide ees ning loodetavasti lisab selline lai toetajate ja kasutajate hulk äpile usaldusväarsust.

Piibel+ vastab väga hästi Dye' kriteeriumitele ning võiks potentsiaalselt olla heaks vahendiks, soodustamaks Piibli ellukaasamist. Selles on kindlasti veel palju arenguruumi, aga üks suur hüpe edasi on kindlasti juba tehtud. Samas, ükski äpp ega paberpiibel üksi ei aita, me peame tegelema ka pinnasega ehk lugejaga. Siinkohal astuvad mängu kogudused, kodugrupid, noortegrupid, jüngerlus- ja mentorlussuhted, kus Piibel+ on lihtsalt vahendiks millegi suurema saavutamiseks. Lisaks tuleb meele pidada, et Piibel on kirjutatud kogukonnale ja mõeldud üheskoos ellu rakedamiseks.

4. KOKKUVÕTE

Piibli lugemine on oluline osa kristlaseks olemisest ning selle tulemusena peaks toimuma mingi muutus. Siiski leidub kristlasi, kes tunnevad, et Piibli lugemine on keeruline või pühapäeval koguduses kuuldust/loetust piisab. Lisaks on inimesi, kelle jaoks Piibli keel on võõras ja piibliraamat ise väga kallis. *Scripture Engagement*'i ehk Piibli ellukaasamise valdkond püüab adresseerida ja eemaldada neid ja teisi takistusi selleks, et inimesed ja kogukonnad võiksid piibliteksti kaudu jõuda elumuutva kohtumiseni elava Jumalaga.

Piibel+ ja „Piibli teejuht“ veebilehe projekti eesmärk on olla üheks selliseks Piibli ellukaasamist soodustavaks vahendiks, täites esialgu puuduva õppepiibli rolli, ning edaspidi SE teemadega kaasas käies olla mitmekülgseks abiliseks eesti kristlastele. Selleks et hinnata äpi võimet vastata sellele eesmärgile, vaatasin Piibli ellukaasamise mõiste kujunemislugu ja tähendust ning vaatlesin lähemalt üht SE hindamise tööriista – Dye' kaheksa tingimust. Hiljem kirjeldasin äppi ennast ning selle omadusi Dye' tingimuste valgel. Selle analüüsi põhjal leidsin, et Piibel+ ja piibliteejuht.ee pakuvad lugejale võimalust põgusalt tundma õppida piibliraamatute konteksti, süveneda paralleelkirjakohtadesse, hiljem lisanduvad täiendused (sh veelgi laiemalt konteksti selgitavad videod, ülejäänud piibliraamatute sissejuhatused jpm) avardavad neid võimalusi veelgi. Kokkuvõtvalt võib öelda, et äpp on saavutanud eesmärgi olla Piibli ellukaasamises potentsiaalselt tõhusaks abiliseks.

Täna väga piibliäpi meeskonda ja kõiki teisi inimesi ja asutusi, kes on Piibel+ äppi panustanud aega, raha, ideid ja parandusettepanekuid. Väga tänan ka Elina Kivinukki ja Tiiu Palmi käesoleva töö keelelise toimetamise eest ning kõiki julgustajaid ja innustajaid, eriti oma juhendajat. Aitäh ka äpi ja veebilehe kasutajatele.

5. SUMMARY IN ENGLISH

Bible+ and Bible Guide as Means for Scripture Engagement

Helina Voogne

The aim of this graduation project was to develop an effective Scripture Engagement tool for Estonian Bible users. Unfortunately, there is no study Bible in Estonian and especially younger Christians struggle with understanding and applying Bible in their lives. The “Piibel+” (Bible+) app alongside with the „Piibli Teejuht“ (Bible Guide) website seeks to fill that gap.

The app includes short introductions to each book in the Bible (some still in the making), cross-references, a timeline, chapter headings, reading plans, search, reading history, daily verse and it is possible to read the text without the headings and verse numbers. There are several other resources being developed, such as videos explaining the literary, historical, and cultural context of the different parts of the Bible, opportunity to underline and take notes in the app, and many more.

The Bible Guide website includes the same introductions to each book in the Bible, reading plans, different Bible study methods for groups and individuals, several Bible Project videos with Estonian subtitles and a little Bible Guide booklet which has an ample variety of different Bible Engagement enhancing tools.

To assess the app and the website as Scripture Engagement tools, I looked at the development and definition of Scripture Engagement and then used the “Dye’s Eight Conditions” to evaluate the app as an effective Scripture Engagement tool. The Bible+ app met all the Eight Conditions and while this does not guarantee Scripture Engagement, both the Bible+ app and the Bible Guide website offer the reader an opportunity to get to know the context of the text better, cross-references help the text to explain itself, and the videos that will be added shortly will give even deeper understanding of the literary, historical, and cultural context of the different parts of the Bible. All this will help and encourage the reader to engage with the text and hopefully individuals and communities will find this Bible Engagement tool very helpful.

6. KASUTATUD ALLIKAD

American Bible Society. *State of the Bible. USA 2021.* American Bible Society, 2021. E-book version.

Avatud Piibli Ühing. *Mis on APÜ?* <https://www.avatudpiibel.ee/mis-on-apy>, vaadatud 31.03.2022.

Bibelselskapet. *Forstå Bibelen med film.* <https://bibel.no/om-bibelen/bibleproject>, vaadatud 25.03.2022.

Bible Society. *Digital Millennials and the Bible*, Bible Society, 2018.

Brueggemann, W. A., Miller, P. D. *The book that breathes new life : scriptural authority and biblical theology.* Minneapolis, Mn: Fortress Press, Cop, 2005.

Dye, T.W. The Eight Conditions of Scripture Engagement Social and Cultural Factors Necessary for Vernacular Bible Translation to Achieve Maximum Effect. *International Journal of Frontier Missiology*. 26:2 Summer 2009, 89-98.

Eesti Kirikute Nõukogu. *Uuring "Elust, usust ja usuelust 2020" (EUU2020)*, küsitluse teostaja Eesti Uuringukeskus OÜ.

Eesti Piibliselts. *Põhikiri.* Eesti Piibliselts, 2008.

Eestlaste internetikasutus. <https://milos.ee/eestlaste-internetikasutus-aastal-2019/>, vaadatud 31.03.2022.

Glaser, I. *The Bible and Other Faiths: What Does the Lord Require of Us?* Carlisle, Cumbria: Langham Global Library, 2012.

Hoggarth, P., Smith, D., Kapolyo, J. *The Seed and the Soil: Engaging with the Word of God.* Carlise: Global Christian Library, 2011.

Macdonald, F. A. J. *The Psalms and Spirituality. A Study of Meditative Engagement with Selected Psalms Among Edinburgh Students.* PhD Thesis, University of Edinburgh, 2007. Saadaval: <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/2615>, vaadatud 31.03.2022.

Murray, L.W. *Bible Engagement Basics: Read, Reflect, Remember, Respond.* Pickering, Ontario: Scripture Union, 2017.

Mägi, G. Suuline informatsioon, 31. märts 2022.

Piibel: Vana ja Uus Testament. Tallinn: Eesti Piibliselts, 1997.

The Bible Society of Singapore. <https://www.bible.org.sg/#ministry>, vaadatud 24.03.2022.

United Bible Societies. *God's Word: Living Hope for All. World Assembly 2016 Philadelphia.* United Bible Societies, 2016, 23-26.

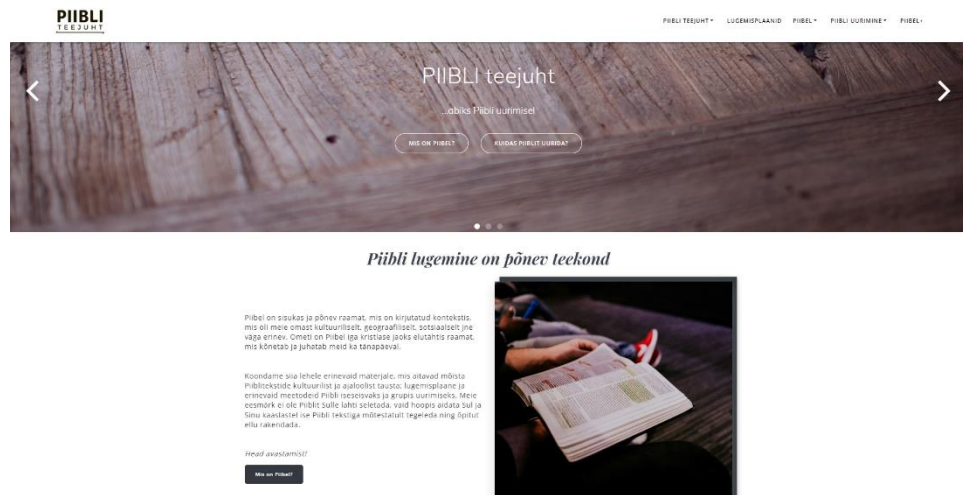
United Bible Societies. *The Bible Lifecycle.* <https://unitedbiblesocieties.org/who/>, vaadatud 22.03.2022.

Varghese, M. *Introduction to Scripture Engagement.* Lausanne Movement, 2020.
https://www.youtube.com/watch?v=_mRPECltdDY, vaadatud 31. märts 2022.

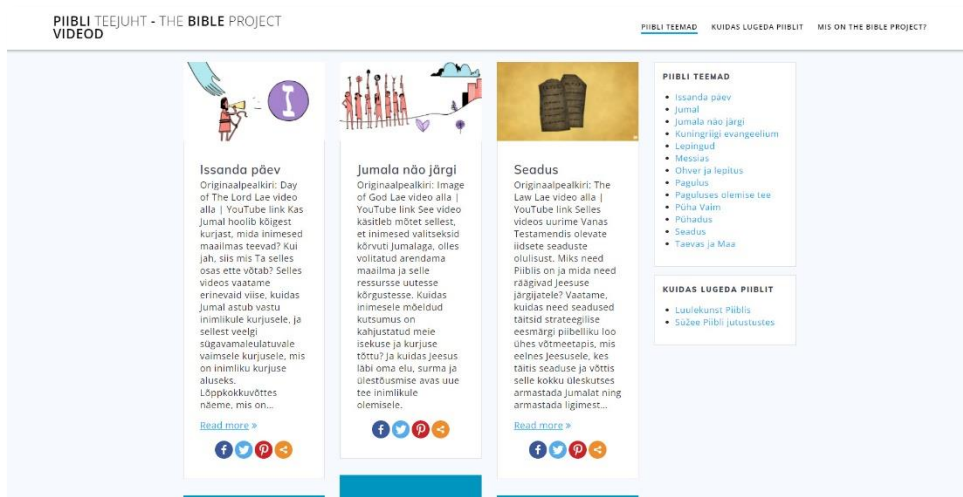
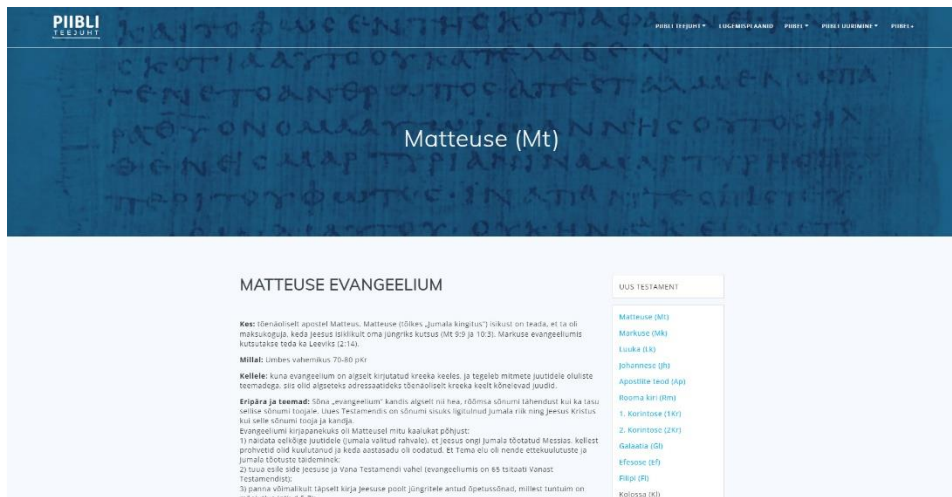
7. LISAD

LISA 1. „Piibli teejuht“ lehekülje kuvatõmmised

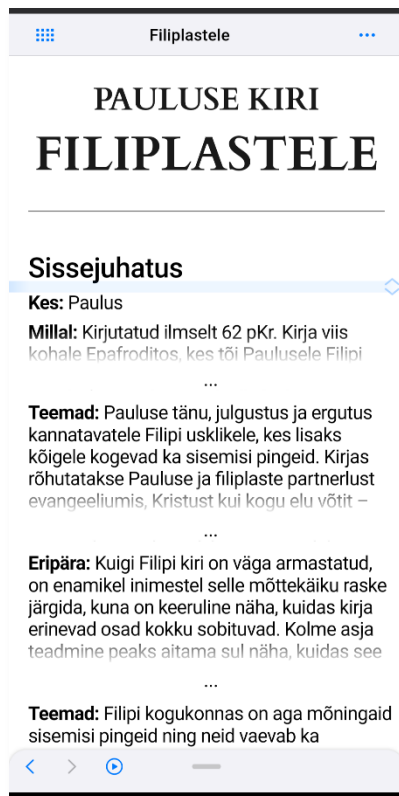
Piibli teejuht 1: esilehe vaade

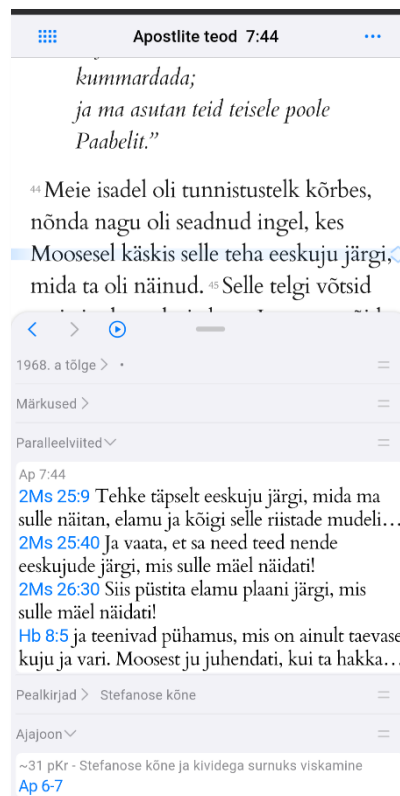
Piibli teejuht 3: UT sissejuhatused

LISA 2. Piibel+ äpi kuvatõmmised

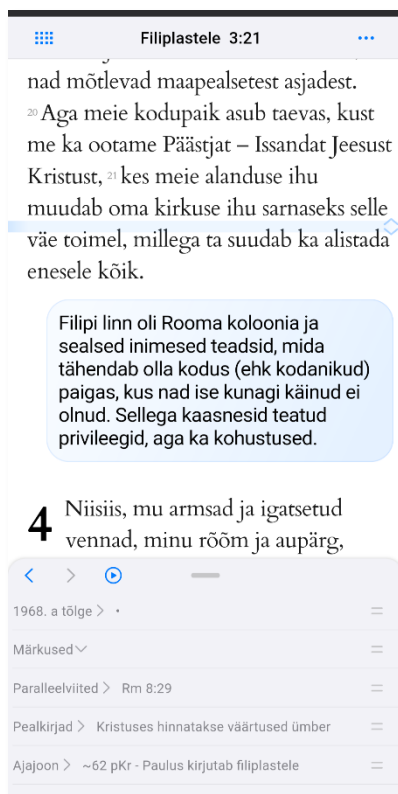
Pibliraamatu sissejuhatus

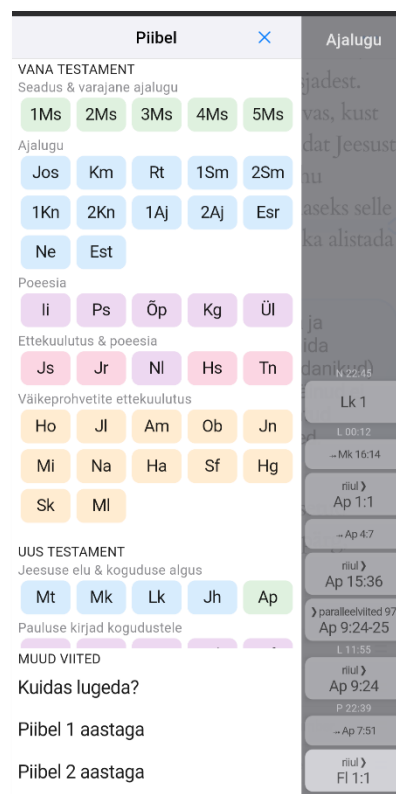
Paralleelviited

1968. aasta tõlge

Kultuurilist tausta selgitav mull

Pibliraamatu valik, lugemisplaanid ja ajalugu

LISA 3. Lihtne induktiivne piibliuurimine (Ap 9:19b-31) – kohandatud

1. Tooge välja ilmne.

Mida see kirjakoht ütleb?

2. Vastake küsimustele (vt äpist kirja sissejuhatust):

Kes on raamatu/kirja autor?

Kellele on see kirjutatud?

Millal on see kirjutatud?

Miks on see kirjutatud?

3. Leidke üles:

Võtmesõnad

Sõnamustrid

Korduvad sõnad

Ühendavad sõnad (nt seega, seepärast jne)

Võtmesalm ehk kirjakohta tuum

Loo läbiv teema

Autori eesmärk selle kirjatükiga

4. Otsige:

Kontraste

Võrdluseid

Nimekirju/loendeid

Järeldusi

Tulemusi

Aja väljendusi

5. Minge sügavamale:

Vaata paralleelviiteid (kohad, kus Piibel seletab ennast ise)

6. Milliseid küsimusi see kirjakoht teie tekitab?

7. Vastake järgnevatele küsimustele

- Milline oli Paulus enne?

- Milline oli ta nüüd? Millest see tuli? (vt peatüki algust ka)

- Kuidas kirjeldas Paulus ennast ise? (hint: paralleelviited)

- Milliseid muutusi oled oma elus näinud peale kohtumist Jumalaga?

- Jumal saab ka kasutada inimesi, kes kõike päris õigesti ei tee. Kas see võiks anda meile loa meelega pattu teha? Miks/miks mitte?

- Paulus oli päris koledaid asju teinud, ometigi Jumal kasutas teda. Kas oled vahel tundnud, et Jumal ei saa sind kasutada, sest? Mismoodi võiks Pauluse pöördumine Sind julgustada sellest tundest üle saama?